

PETISYON POU REKONÈT INDIGÈNITE AK AKSYON IJAN SOU DWA RETOU

Fowòm Pèmanan Nasyonzini sou Zafè Endijèn
Katyè Jeneral Nasyonzini
New York, NY 10017

REFERANS: KIT/UNPFII/2024/001

SIJÈ: Rekonesans Eitati Endijèn, Dwa Retou, ak Pwoteksyon Dwa pou Teritwa Endijèn Kiskeya Onorab Manm Fowòm Pèmanan sou Zafè Endijèn,

Nou menm, Teritwa Endijèn Kiskeya, soumèt petisyon sa a an akò ak Atik 3, 4, ak 26 nan Deklarasyon Nasyonzini sou Dwa Pèp Endijèn (UNDRIP), epi jan Rezolisyon 2700 (2023) Konsèy Sekirite Nasyonzini rekonèt li, pou mande rekonesans estati endijèn nou ak entèvansyon imedya pou pwoteje tè zansèt nou yo ak resous nou yo.

Demand nou an baze sou yon lespri kolaborasyon ak èd mityèl, pandan nou rekonèt enpòtans travay ansanm pou adrese menas ijans nou ap fè fas yo.

I. ENTWODIKSYON AK IJANS

Pèp nou an ap sibi kounye a krim kont limanite jan Atik 7 nan Statwa Wòm defini yo, ki gen ladan:

- Deplasman fòse
- Pèsekisyon yon gwoup idantifyab
- Lòt zak inimen ki lakòz gwo soufrans

Kriz konstitisyonèl aktyèl la nan Ayiti kreye yon vid gouvènans ki menase dirèkteman dwa ak sekirite nou:

- Absans yon palman ki fonksyone depi janvye 2020
- Pa gen prezidan ki valab konstitisyonèlman depi 7 jiyè 2021
- Pa gen kad konstitisyonèl pou gouvènans depi 7 fevriye 2023
- Vyolasyon Atik 134-2 ak 149 nan dènye Konstitisyon Ayisyen ki te valab la
- Pa gen otorite leta lejitim pou pwoteje dwa ak teritwa endijèn yo

KAD JIRIDIKSYONÈL:

- Atik 3, 4, ak 26 nan Deklarasyon Nasyonzini sou Dwa Pèp Endijèn (UNDRIP)
- Rezolisyon 2700 (2023) Konsèy Sekirite Nasyonzini
- Atik 5, 7, ak 13(b) nan Statwa Wòm

- Chapit VII nan Charta Nasyonizini

ESTATI AK JIRIDIKSYON TANPORÈL:

Jiridiksyon Tribinal la etabli atravè:

- Nati kontinyèl krim yo (doktrin krim kontinyèl)
- Vid konstitisyonèl Ayiti depi 7 fevriye 2023
- Detèminasyon Konsèy Sekirite Nasyonizini anba Chapit VII sou menas pou lapè ak sekirite entènasyonal (Rezolisyon 2700)

JIRIDIKSYON MATYÈL:

Nou prezante prèv sou krim kont limanite anba Atik 7 nan Statwa Wòm, espesyalman:

- Pèsekisyon kont yon gwoup idantifyab (Atik 7(1)(h))
- Transfè fòse popilasyon (Atik 7(1)(d))
- Lòt zak inimen (Atik 7(1)(k))

BAZ FAKTYÈL POU ESTATI ENDIJÈN:

Estatu nou kòm pèp endijèn etabli atravè:

- Desandan dirèk "Armée Indigène" nan lane 1804
- Dokimantasyon istorik sou okipasyon kontinyèl
- Koneksyon kiltirèl ak espirityèl ak teritwa zansèt yo
- Kenbe koutim ak sistèm gouvènans ki distenk

PRAG GRAVITE:

Sitiyasyon an satisfè prag gravite ki anba Atik 17(1)(d) atravè:

- Nati sistematik vyolasyon yo
- Echèl depasman ak pèsekisyon
- Enpak sou kominote endijèn ki vilnerab
- Absans remèd domestik akòz kriz konstitisyonèl

ADMISIBILITE:

Ka a admisib poutèt:

- Enkapasite Leta pou pouswiv (Atik 17(3))
- Absans yon palman ki fonksyone depi janvye 2020
- Pa gen prezidan ki valab konstitisyonèlman depi 7 jiyè 2021
- Efondreman sistèm jidisyè a

Prensip konplemantè satisfè atravè:

- Efondreman total mekanis legal domestik yo
- Rekonesans entènasyonal vid gouvènans lan (Rezolisyon 2700)

IJANS:

Entèkansyon imedya nesèsè poutèt:

- Domaj irevokab k ap fèt sou kominote endijèn yo
- Destriksyon anviwònman k ap ogmante
- Krim finansye sistematik ki afekte resous endijèn yo
- Menas iminan pou siviv kiltirèl

Petisyon sa a chèche rekonesans ak pwoteksyon anba lwa entènasyonal, ak yon anfas espesyal sou:

- Rekonesans estatè endijèn
- Pwoteksyon tè zansèt yo
- Prezèvasyon eritaj kiltirèl
- Aplikasyon mezi pwoteksyon

MODÈL PÈSEKISYON DOKIMANTE:

Diskriminasyon Sistematik nan Plizyè Nasyon:

Repiblik Dominikèn (2023-2024):

- 357,057 imigran Ayisyen depòte (84.86% nan tout depòtasyon yo)

- Asasinay dokimante sou migran pa pèsonèl militè
- Arestasyon abitrè kèlkeswa estati imigrasyon yo
- Desant ilegal nan mitan lannwit san manda tribinal
[Sous: The Haitian Times, 2024; GARR (Gwoup Apui pou Refijye ak Rapatriye)]

Etazini:

- Kriz SIDA nan ane 1980 yo: Sib ki pa jis ak tè s VIH obligatwa
- Detansyon nan Guantanamo Bay (1991-1994): 12,500 refijye detni nan yon "kan prizon VIH"
- Sèlman 34 Ayisyen admèt nan pwogram refijye ameriken an (2011-2023) kont 624,555 lòt refijye
[Sous: Human Rights Watch, Septanm 2024]

Diskriminasyon Kourant:

- Springfield, Ohio (2024): Akizasyon fo ki mennen nan menas bonm, pwotestasyon neo-Nazi, ak arasman kominotè
- Kosyon 54% pi wo (\$16,700 an mwayèn) konpare ak lòt imigran
- 3 fwa plis chans pou detansyon ak depòtasyon pou imigran Nwa yo
[Sous: Black Alliance for Just Immigration (BAJI)]

Detansyon nan Guantanamo Bay (1991-1994):

- 12,500 refijye Ayisyen detni
- Refijye VIH+ mete an karantèn nan "Camp Bulkeley"
- Vyolasyon dwa moun dokimante:
 - Swen medikal ki pa adekwa
 - Kondisyon lavi ki pa bon
 - Pwosedi medikal fòse
 - Dekri kòm yon "kan prizon VIH" pa yon Jij Distrik Ameriken

Tretman Diferansye nan Politik Imigrasyon:

Disparite nan Pwosesis:

- Ayiti: 4.6% to apwobasyon azil
- El Salvador: 23% to apwobasyon azil
- Gwatemala: 18% to apwobasyon azil
[Sous: TRAC Immigration Database]

Pwosesis Estati Pwoteksyon Tanporè (TPS):

- Ayiti: 180+ jou an mwayèn
 - Siri: 90 jou an mwayèn
 - Sid Soudan: 120 jou an mwayèn
- [Sous: USCIS Processing Times]

Pèsekisyon Rejyonal:

Rejyon Karayib:

- Depòtasyon an mas nan Bahamas depi 2014
 - Denasyonalizasyon nan Repiblik Dominikèn
 - Aksè limite nan chemen legal pou rezidans
- [Sous: FamilySearch.org]

Amerik di Sid:

- Chili: Restriksyon ak depòtasyon ogmante malgre yon ogmantasyon 731% nan imigrasyon (2013-2016)
 - Brezil: Deplasman fòse anviwon 30,000 Ayisyen akòz kondisyon ekonomik
- [Sous: Migration Policy Institute]

Domaj Sistematik sou Repitasyon:

- Pèsistans nan estereyotip negatif
- Asosyasyon fo ak:
 - Pòte maladi (ane 1980 yo)
 - Konpòtman kriminel
 - Estigmatizasyon kiltirèl
- Naratif dehumanizan

ESTATISTIK VERIFYE SOTI NAN SOUS YO:

Kwasans Popilasyon:

- 2022: 731,000 imigran Ayisyen nan Etazini
- [Sous: digitalcommons.fiu.edu]
- 2015: 676,000 imigran Ayisyen

- 2010: 587,000 imigran Ayisyen
[Sous: Immigration Research Library]

Itilizasyon Pwogram Byennèt:

- 52.7% nan kay imigran Ayisyen yo itilize omwen yon gwo pwogram byennèt
- Konpare ak 28.4% pou Ameriken ki fèt nan peyi a
[Sous: CIS.org]

Lojman:

- 48% nan kay imigran Ayisyen yo posede kay yo ap viv ladan l
- Konpare ak 67% pou kay Ameriken ki fèt nan peyi a
[Sous: CIS.org]

To Povrete:

- 36.2% nan imigran Ayisyen yo ak pitit yo te viv nan oswa toupre povrete nan 2022
- Konpare ak 25.5% nan Ameriken ki fèt nan peyi a
[Sous: CIS.org]

II. FONDASYON ISTORIK

A. Deklarasyon Jean-Jacques Dessalines (1ye janvye 1804):

"Citoyens Indigènes, hommes, femmes, filles et enfants, portez les regards sur toutes les parties de cette île; cherchez-y, vous vos épouses, vous vos maris, vous vos frères, vous vos sœurs..."

B. Pwoklamasyon Endepandans Armée Indigène:

- Dirije pa ansyen esklav Afriken yo
- Idantifye tèt yo kòm defansè endijèn
- Etabli baz pou idantite endijèn

C. Antre nan Journal Dessalines (28 avril 1804):

"Oui, j'ai sauvé mon pays, j'ai vengé l'Amérique."

III. ANGAJMAN AYITI POU DWA ENDIJÈN

A. Angajman Entènasyonal:

- Deklarasyon Nasyonizini sou Dwa Pèp Endijèn (2007):
 - Ayiti siyen dokiman an
 - Tout 33 peyi kote Ayiti prezan siyen dokiman an
 - Atik 3 ak 4: Oto-detèminasyon ak otonomi
- Konvansyon sou Popilasyon Endijèn ak Tribi (1957):
 - Ratifye 4 mas 1958
 - Pwoteje pwopriyete tradisyonèl sou tè
 - Anpeche depasman fòse
 - Egzijans konsantman lib pou relokasyon
- Konsantman Lib, Prealab, ak Enfòm (FPIC):
 - Dwa espesifik akòde Pèp Endijèn yo
 - Rekonèt nan UNDRIP
 - Egzijans konsantman pou pwojè sou teritwa yo

B. Kad Legal Entènasyonal:

- Manm fondatè Charta Nasyonizini
- Ratifikasyon Konvansyon Montevideo
- Pakt Entènasyonal sou Dwa Ekonomik, Sosyal, ak Kiltirèl (ICESCR)

III.B. PRESEDAN AK APLIKASYON DWA RETOU

A. Presèdan Lwa Retou Izrayèl:

Konparezon Kad Legal:

- Lwa Retou Izrayèl (1950) etabli dwa dyaspora jwif yo
- Rekonèt koneksyon zansèt ak teritwa
- Pwoteje dwa pwopriyete desandan yo
- Rekonesans entènasyonal reklamasyon teritoryal endijèn yo

Prensip Aplikab:

- Rekonesans dwa dyaspora ki baze sou koneksyon istorik
- Pwoteksyon pwopriyete zansèt yo
- Mekanis sipò pou desandan endijèn yo
- Presèdan legal entènasyonal pou reklamasyon teritoryal yo

B. Aplikasyon pou Teritwa Endijèn Kiskeya:

Baz Istorik:

- Desandan dirèk "Armée Indigène" nan lane 1804
- Koneksyon kiltirèl ak espirityèl kontinyèl
- Pwopriyete tè zansèt yo dokimante
- Kenbe yon idantite endijèn ki distenk

Pwoteksyon Dwa Pwopriyete:

- Rekonesans pwopriyete tè ki egziste deja pou dyaspora a
- Pwoteksyon teritwa zansèt yo
- Prezèvasyon sistèm jesyon tè endijèn yo
- Pwoteksyon dwa pwopriyete kominotè yo

Dimansyon Aplikasyon:

- Limite a pwoteksyon pwopriyete tè ki egziste deja
- Konsantre sou rekonesans estatid endijèn
- Prezèvasyon dwa pwopriyete zansèt yo
- Sipò pou gouvènans teritoryal endijèn yo

IV. DEFI AK MENAS AKTYÈL YO

A. Eksplwatasyon Resous (Analiz Detaye sou Konpayi yo):

VCS Mining:

- Pèmi min lò (Desanm 2012) - Sit Morne Bossa
- Vyolasyon anviwònman
- Pratik koripsyon nan akizisyon pèmi
- Absans evalyasyon apwopriye

EMX Royalty Corporation:

- Operasyon sou pwopriyete Grand Bois
- Pwoblèm transparans
- Enkyetid sou enpak anviwònman:
 - Menas sou resous dlo
 - Enpak sou agrikilti
- Angajman Bank Mondyal nan revizyon lwa min
- Operasyon yo sispann depi 2013
[Sous: *EMX Royalty Corporation Corporate Update*, 25 fevriye 2015]

Majescor Operations:

- Pwopriyete kwiv-lò Somine
 - Enkyetid anviwònman:
 - Kontaminasyon dlo
 - Debwazman
 - Evalyasyon ki pa adekwa
 - Opozisyon kominotè
 - Menas sou tè agrikòl
- [Sous: *Proactive Investors*, 12 janvye 2011]

Etid Anviwònman Majescor:

- Anons etid debaz 2011
- Zòn evalyasyon:
 - Dlo anba tè
 - Nivo bri
 - Enpak pousyè
- Kritik sou aplikasyon an reta
[Sous: *InvestorsHub*, 24 me 2011]

Vyolasyon Newmont Corporation:

a) Ka Entènasyonal:

- Perou: Sispansyon pwojè Conga (2018)
 - Kontaminasyon dlo
 - Destriksyon ekosistèm
- [Sous: *Mining Weekly*, 2018
(<https://www.miningweekly.com/article/peru-suspends-newmonts-conga-gold-project-2018-11-30>)]

b) Pwoblèm nan Gana:

- Pwosè polisyon 2020
 - Kontaminasyon sous dlo
 - Vyolasyon règleman anviwònman
[Sous: GhanaWeb, 2020
(<https://www.ghanaweb.com/GhanaHomePage/business/Newmont-sued-over-alleged-pollution-1000000-USD-982054>)]

c) Devlopman Resan:

- Pwotestasyon nan min Ahafo (2023)
 - Enkyetid sou sante kominotè
- Rapò Dirabilite 2023:
 - Rediksyon 31% nan konsomasyon dlo fre
[Sous: Newmont Corporation, 18 avril 2024]

B. Pwoblèm Konfòmite Bankè:

Estatistik Finansye:

- Remès: 30-40% nan PIB Ayiti
- 89% popilasyon san kont labank
- 49% to enflasyon (2023)

Enstitisyon ki pa konfòme yo:

a) Bank Ameriken:

- Citibank
- Unibank
- SOGEBANK

Pwoblèm:

- Pa konfòme ak AML (Anti-Lajan Sal)
- Vyolasyon lwa ATF (Anti-Teroris Finansman)
- Fasilitasyon koule finansye ilegal

Enpak sou Estabilite:

- Operasyon gang ame
- Ankourajman koripsyon
- Vilnerabilite sistèm finansye

C. Ka Koripsyon Dokimante:

Koutay Ofisyèl:

- Michel Martelly: \$2.6 milyon
- Laurent Lamothe: \$60 milyon (fwod PetroCaribe)

Angajman Enstitisyon Bankè:

- Fasilitasyon koripsyon pa Unibank
- Pratik ilegal SOGEBANK
- Eksplwatasyon sistèm ATM

D. Vyolasyon Teritoryal:

Prèv Okipasyon Tè:

- Dokimantasyon Videyo:
 - https://www.youtube.com/watch?v=93_14bEZq_0
 - <https://www.youtube.com/watch?v=qeKTxqQ4TcM>

Enpak Pak Endistriyèl Caracol:

- Dokimantasyon:
<https://www.actionaidusa.org/work/land-grabbing-in-haiti-the-caracol-industrial-park/>
- Rapò Detaye:
https://www.actionaidusa.org/wp-content/uploads/2016/09/building_back_better_the_caracol_industrial_park_and_post-earthquake_aid_to_haiti.pdf

Enpak Agrikòl:

- 60% popilasyon an depann sou agrikilti
- Menas sou sekirite alimantè
- Deranjman mwayen pou viv

E. Enkyetid Anviwònman:

Risk Ekolojik:

- Debwazman
- Kontaminasyon sous dlo
- Vilnerabilite fas ak dezaz natirèl

Aktivis Kominotè:

- Pwotestasyon òganizasyon lokal yo
- Defans devlopman dirab
- Demand pou moratwa

V. POUVWA TOKÈN \$KISKEYA

A. Benefis Ekonomik ak Emansipasyon:

Pwopriyetè Desantralize:

- Kontwòl dirèk kominotè
- Yon chemen pou rezilyans finansye Ayiti
- Gouvènans ekonomik endepandan

Karakteristik Sekirite Amelyore:

- Prevansyon risk kidnapin pandan koleksyon lajan
- Pwotokòl tranzaksyon ki an sekirite
- Pwoteksyon byen dijital yo

Diminasyon Koripsyon:

- Pwoteksyon kont entèferans ofisyèl gouvènman yo
- Swiv tranzaksyon avèk transparans
- Dosye ki pa ka chanje (rekò imutab)

Benefis Finansye:

- Rediksyon frè konvèsyon lajan (jiska 30% ekonomi)
- Mekanis pwoteksyon kont enflasyon
- Yon altènativ ki estab pou lajan Ayisyen an (Gourde)
- Amelyorasyon souvrènte finansye

- Diminisyon depandans ekonomik ekstèn

VI. LEGAL FRAMEWORK AND COMPLIANCE

A. International Legal Instruments:

1. Primary Frameworks:

- UNDRIP Articles 3, 4, and 26
- ILO Convention 169
- American Convention on Human Rights

2. Compliance Documentation:

- FCPA violations by American companies
- AML/ATF regulation adherence requirements
- Indigenous rights violation evidence

B. Regulatory Oversight:

1. Mining Sector:

- Weak regulatory framework documentation
 - Environmental protection inadequacies
 - Compliance monitoring failures
- Source: Northern Miner

2. Banking Sector:

- International compliance requirements
- Remittance regulation needs
- Financial crime prevention measures

VII. INISYATIV GOUVÈNANS ENDIJÈN

A. Jesyon Resous Dirab:

Konsila Teritwa Endijèn \$Kiskeya:

- Defans dwa sou tè
- Prezèvasyon teritwa
- Sipò pou gouvènans endijèn

Jesyon Tradisyonèl Tè:

- Antretyen enstitisyon politik yo
- Prezèvasyon kad legal yo
- Pwoteksyon enstitisyon kiltirèl yo
- Sipò pou souvrènte ekonomik

B. Pwogram Prezèvasyon Kiltirèl:

Pwoteksyon Idantite:

- Prezèvasyon eritaj
- Antretyen estrikti gouvènans yo
- Dokimantasyon pratik kiltirèl yo

Devlopman Ekonomik:

a) Sistèm Finansye Endijèn:

- Aplikasyon Tokèn \$Kiskeya
- Etablisman kòm lajan legal
- Pwomosyon kwasans ekonomik
- Avansman enklizyon finansye

b) Devlopman Dirab:

- Finansman devlopman kominotè
- Sipò pou inisyativ swen sante
- Devlopman pwogram edikasyon
- Envestisman nan prezèvasyon kiltirèl

c) \$Kiskeya DAO:

- Kad konsiltasyon kominotè
- Pwosesis pou pran desizyon
- Pwotokòl jesyon tè
- Sistèm alokasyon resous

VIII. DEMANN POU AKSYON

A. Demann pou Rekonesans:

Rekonesans Eitati:

- Rekonesans estatè Teritwa Endijèn Kiskeya
- Etablisman yon konsila
- Rekonesans estrikti gouvènans lan

Egzijans Envestigasyon:

- Egzamen sou vyolasyon dwa yo
- Envestigasyon operasyon min yo
- Evalyasyon enpak Pak Endistriyèl Caracol
- Revizyon konpansasyon pou depasman yo

Sipò pou Oto-Detèminasyon:

- Sipò pou inisyativ gouvènans yo
- Asistans pou prezèvasyon kiltirèl
- Sipò pou devlopman ekonomik

Angajman Pati Konsène yo:

- Dyalòg ak gouvènman Ayisyen an
- Kowòdinasyon ak òganizasyon entènasyonal yo
- Fasilitasyon reprezantasyon kominotè yo

Aplikasyon UNDRIP:

- Swiv dispozisyon yo
- Sipèvizyon konfòmite
- Swiv pwogrè yo

X. ANGAJMAN POU PRÈNSIP ENDIJÈN YO

A. Angajman Fondamantal:

- Konsantman Lib, Prealab, ak Enfòmè (FPIC)
- Sistèm Gouvènans Tradisyonèl
- Jesyon Anviwònman
- Prezèvasyon Kiltirèl
- Devlopman Dirab

XI. OTANTIKASYON AK ENFÒMASYON KONTAK

Mwen sètifye ke petisyon sa a ak tout dokiman ki anklè yo se verite epi egzat selon pi bon konesans mwen.

Avèk respè soumèt,

MARTIN NANDY JEAN-BAPTISTE
"MACKANDAL GIDEON"
Prezidan, Teritwa Endijèn Kiskeya
Imèl: chief@kiskeya.io
Tel: +1 (509) 800-7130
Dat: 27 Desanm 2024

Lis Distribisyon:

- Biwo Komisyonè Segondè Nasyonzini pou Dwa Moun
- Rapòtè Espesyal sou Dwa Pèp Endijèn yo
- Gwoup Travay Nasyonzini sou Popilasyon Endijèn

Dat: 26 Desanm 2024
Kote: Little Haiti, Miami, Florid
---FEN NÒT DIPLOMATIK LA---